

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-348-4-25>**COMMONALITY SEHEN AND HÖREN
AND RECONSTRUCTION OF FORMS****СПІЛЬНІСТЬ SEHEN ТА HÖREN ТА РЕКОНСТРУКЦІЯ ФОРМ****Tupikova T. V.**

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor
Associate Professor at the Department of
Foreign Languages
National University
„Odessa Law Akademie“
Odesa, Ukraine*

Тупікова Т. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Kozak T. B.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Foreign Languages
National University „Odessa Law
Akademie“
Odesa, Ukraine*

Козак Т. Б.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національний університет
«Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Сприйняття людиною навколишньої дійсності за допомогою органів зору та слуху є одним із значних реалій людського буття. Дієслова цієї групи відображають певні етапи пізнавальної діяльності людини, яка, як відомо, відбувається у формі сприйнятів, відчуттів тощо. Через систему сприйняття людина отримує ту інформацію, яка прямує на обробку до свідомості і на підставі якої людина осмислює дійсність, отримує знання, виробляє думку, планує свої дії.

У давнину зір і слух відігравали особливу роль: втрата зору і слуху з тієї чи іншої причини сприймалася як величезне нещастя. А їхнє повернення – як найбільша милість. Тісний зв'язок зорового та слухового сприйняття підтверджує також дивн. матеріал. Наприклад: *Endi auh so dhar after got quhad „See Adam ist dhiu chilihho wordan so einhwelih unser“* [8, с.40] ‘...І так сказав Господь також: **Дивись**, Адам став схожим на одного з нас’; *Avar sentita andre scalcha, quad: ‘Saget dem kaladotom: See farri mine enti daz hohista sintun arslagan enti elliu karo. quemet za bruthlaufte!’* [8, с.36] ‘...Ще раз вислав він інших слуг, і говорив він: Скажи запрошеним: **Дивись**, мої бики та найкращі вбиті, і все готове. Приходьте на весілля! ‘; *See hear zwene dhero heido, got endi siin gheist, dhea sendidon, endi dher dhritto heit ist selbes druhtines Christes dhes*

chisendidin [8, с.42] ‘**Подивіться**, тут були дві персони, Бог і його дух, яких послали, і третя персона, та, яку послали, персона Христа, пана самого». У наведених прикладах словоформа *sehan* виступає як вказівна частка і активізує у своїй семантиці крім семи ‘бачити’ також ‘чути’, тому що у всіх випадках доречним було б сказати ‘Ось, зверни увагу, послухай!’. Це підтверджує можливість синонімічного вживання цих дієслів.

Двн. матеріал свідчить про наявність певної лексеми *ougen* у значенні ‘веліти бачити’, ‘робити видимим’, ‘показувати, відкривати’. У поодиноких випадках він представлений у прямому значенні ‘бачити’, ‘дивитися’. Наприклад: *Zi dere burg vili dikki quamin di waltpodin vane Rome, di dir **oug** er dar in lantin veste burge havitin...* [2, с. 624] ‘У цьому місті весь час були представники Риму, яких **бачив** він уже в країні в укріплених містах ...’; ‘...; *Wib, ih zellu thir ein, waz drifit sulih zi uns zuein? Ni quam min zit noh so fram, theih **ouge** weih fon thir nam...* [3, с. 106] «Жінко, я скажу тобі дещо: як нас двох це може стосуватися? Ще зовсім не час, щоб хтось **побачив**, що я отримав від тебе...». Аналіз подібних ситуацій показав, що в семантиці **ougen** присутні семи очей, дія яких дозволяє людині щось оглядати, отже, дія реалізується між предметами *oci* і *pic*. Дієслово **ougen** має дві семи ‘очі + бачити’. Порівняння реконструйованих форм **ok^w*- і **sek^w*- ‘дивитися’ дозволяють прийняти тезу про те, що вони генетично сягають одного кореня і розвиток семантики двн. *sehan* у доісторичний час розвивалося у напрямі ‘очі’ → ‘спрямовувати очі (погляд)’ → ‘дивитися, бачити’. Імовірно, такий розвиток семантики має дієслово двн. *hören*. У текстах двн. періоду є ситуації, що підтверджують, що у основі зародження семантики двн. *hören* знаходилося слово *ōra* ‘вухо’, наприклад: *<minnota>, pidiu kehorta truhtin stimma des kebetes mines. danta **kineicta ora** sinaz mir...* [1, с. 32] “Любов переповнила мене, бо Господь **почув** поклик моєї молитви. Він **прислухався** до мене...”; *diu touben **oren** er intsloz. sunt von imo floh* [7, с. 584] ‘глухим відкрив він **вуха**. Усі хвороби залишили їх”.

На підтвердження такого розвитку семантики двн. *hören* можна навести багато виразів, які зустрічаються в сучасній німецькій мові у прямому та переносному значенні зі словом *Ohr* і мають значення *hören* ‘чути’. Наприклад: ‘*er ist auf dem linken, rechten Ohr, auf beiden Ohren taub*’ (= *hört auf dem linken, rechten Ohr schwer, schlecht, nicht [s]*), ‘*ich bin ganz Ohr*’, ‘*das kitzelt sein Ohr*’ і інші [9, с. 434]. Реконструйовані форми **keu[s]-* ‘звернути увагу, помітити, чути, бачити’ [6, с. 272] і **k^wes-*, яка розвинулася потім в **ōis-* зі значенням ‘вухо’ дозволяють прийняти наступну семантичну деривацію даної лексеми: ‘сприймати органом слуху’ → ‘слухати’ → ‘слухатися’ → ‘звернути увагу’. Порівняння реконструйованих форм зі значенням бачити і чути дозволяє припустити

їх спільні індоєвропейські витоки. Як свідчить двн. матеріал, двн. *sehan* та *hören* можуть виступати синонімічно. З іншого боку, ці форми мають загальний пракорінь як іє. **k^we-*, який може бути співвіднесений з спорідненим іє. **k^wa* зі значенням ‘людина’ [4, с.49; 5, с.143]. Останній, як показують дослідження, розвинувся в **k^wana* ‘жінка’ та **k^wara* ‘чоловік’.

Література:

1. Alemannische Psalmenübersetzung. Frühe deutsche Literatur und lateinische Literatur in Deutschland 800-1150: In 24 Bänden. Hrsg. von W.Haug und B.K.Vollmann. Frankfurt am Main: Deutscher Klassiker Verlag, 1991. Bd. 1. S. 32–35.
2. (Das) Annolied. Frühe deutsche Literatur und lateinische Literatur in Deutschland 800-1150: In 24 Bänden. Hrsg. von W.Haug und B.K.Vollmann. Frankfurt am Main: Deutscher Klassiker Verlag, 1991. Bd. 1. S. 596–647.
3. Aus Otfrids von Weissenburg Evangelienbuch. Frühe deutsche Literatur und lateinische Literatur in Deutschland 800-1150: In 24 Bänden. Hrsg. von W.Haug und B.K.Vollmann. Frankfurt am Main: Deutscher Klassiker Verlag, 1991. Bd. 1. S. 72–127.
4. Таранець В.Г. Поняття бінарності та зародження древніх слів. Мова. 1999. № 3/№ 4. С. 48–53.
5. Таранець В.Г. Арії. Слов’яни. Руси: Походження назв Україна і Русь: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2004. 296 с.
6. Duden. Etymologie. Herkunftswörterbuch Duden der deutschen Sprache. Bd. 7. Mannheim Dudenverlag, 1989. 839 S.
7. (Das) Ezzolied. Frühe deutsche Literatur und lateinische Literatur in Deutschland 800–1150: In 24 Bänden. Hrsg. von W.Haug und B.K. Vollmann. – Frankfurt am Main: Deutscher Klassiker Verlag, 1991. Bd.1. S. 566–595.
8. Karlische Musterübersetzungen. Frühe deutsche Literatur und lateinische Literatur in Deutschland 800-1150: In 24 Bänden. Hrsg. von W.Haug und B.K. Vollmann. Frankfurt am Main: Deutscher Klassiker Verlag, 1991. Bd. 1. S. 36–45.
9. Wörter und Wendungen. Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1962. 792 S.